

Notes (im)pertinents | Ignasi Moreta | Publicacions | Vídeos | Fragmenta

dijous 17 d'octubre de 2013

A propòsit de l'Opera Omnia Raimon Panikkar: resposta a Maciej Bielawski

A *CIRPIT Review* núm. 4 (2013), p. 267-270, Maciej Bielawski recensionia l'edició italiana de l'Opera Omnia de Raimon Panikkar, amb algunes referències a la resta d'edicions en altres llengües. Bielawski és autor d'una agosarada biografia de Panikkar amb voluntat obertament desmitificadora, i en l'esmentada ressenya no estalvia crítiques a la forma com s'està publicant l'Opera Omnia. ¡Benvingut sigui, l'esperit crític de Maciej Bielawski, al «món Panikkar», un món sens dubte necessitat d'una mirada crítica i independent!

Amb tot, com a editor de *Fragmenta* i responsable últim, per tant, de l'edició catalana de l'Opera Omnia Raimon Panikkar, em sento amb l'obligació d'introduir alguns matisos no menors a la incisiva argumentació de Bielawski.

Bielawski denuncia que l'Opera Omnia no conté l'obra completa de Panikkar, que la presentació dels seus textos està feta en clau italiana (segons ell, les edicions no italianes de l'Opera Omnia de Panikkar són una mera reproducció de l'edició italiana), que no es respecta l'ordre cronològic dels textos, que l'ordenació temàtica constitueix en si mateixa una interpretació... Son retrets davant els quals temo que el somriure del lector adquireixi certa legitimitat. ¿Des de quan unes obres completes dissenyades per l'autor mateix són obres completes en el sentit estricte indicat per l'adjectiu? És evident que, quan un autor aplega la seva obra en forma d'obres completes, ho fa seguint un criteri sempre selectiu. Les obres completes d'un autor rarament són completes. I gosaria afegir-hi: *afortunadament*, les obres completes no acostumen a ser completes. ¿Que potser *tot* el que ha escrit un autor és mereixedor de ser aplegat? En l'obra de tot autor, i sobretot en l'obra de tot autor prolífic (com és el cas de Panikkar, autor d'una obra extensíssima), acostumen a haver-hi pecats de joventut, textos repetitius, textos escrits per compromís, textos simplement desafortunats... No tot és o pur en l'obra d'un autor prolífic, i l'escriptor farà bé d'aplicar d'un cert criteri antològic en reunir la seva obra completa per evitar que aquesta obra tingui un valor exclusivament documental. És obvi que totes les obres completes dissenyades per l'autor mateix són obres en última instància selectes. Això no hauria de sorprendre ningú.

Bielawski té raó quan constata que tota ordenació de textos constitueix en si mateixa una interpretació. Per això, en el cas de l'ordenació d'una obra aliena, el més aconsellable és optar per una disposició dels textos tan neutra com sigui possible. Sóc membre del comitè científic que està preparant les obres completes (en edició crítica) de Joan Maragall (Barcelona, 1860-1911), de pròxima publicació a Edicions 62. Des del primer dia, els meus col·legues i jo vam ser conscients de la necessitat de rebutjar qualsevol ordenació temàtica i apostar, en canvi, per una classificació per gèneres (poesia, articles, discursos...), dins de cadascun dels quals disposem els textos cronològicament. Amb tot, hi ha una diferència important entre la publicació de les obres completes de Maragall i les de Panikkar. Les de Maragall són les obres completes elaborades, cent anys després de la mort de l'autor, per un comitè de professors universitaris. Les de Panikkar, en canvi, són les obres completes dissenyades per l'autor mateix juntament amb la seva

Tweet 1

Follow @IgnasiMoreta

Pertinents o no, les notes d'aquest blog volen ser una manera de mirar el món, de comentar-lo i, ¿per què no?, també de tractar d'incidir-hi. Se centren en el món de l'edició, de la recerca, de la literatura, de la cultura i de les religions. Les primeres quaranta-dues entrades (fins al gener del 2013) són "heretades" del meu blog anterior, [Lector de Maragall](#).

En castellà em trobareu a [Notas \(im\)pertinentes](#).

Seguidors

+1 6

Cercar en aquest blog

Search input field with 'Search' button

Biquetes

- [Adalaisa](#) (1)
- [Adolfo Sotelo Vázquez](#) (1)
- [ajuts](#) (2)
- [amors](#) (1)
- [Angelo Amato](#) (1)
- [Anna M. Blasco](#) (1)

col·laboradora Milena Carrara. Naturalment, totes les decisions són discutibles, però l'aval autoral els confereix com a mínim legitimitat.

Inês Castel-Branco, Ignasi Moreta i Raimon Panikkar, comentant unes proves d'impremta

Personalment, penso que l'ordenació temàtica de l'obra de Panikkar constitueix un gran encert, i això ha estat possible precisament pel fet de ser unes obres completes dissenyades per l'autor. ¿S'hauria pogut optar per una ordenació cronològica? Puc imaginar la progressió dels volums en unes hipotètiques obres completes cronològiques de Panikkar: escrits de joventut; etapa a l'Opus Dei; Panikkar a l'Índia; Panikkar a l'Amèrica; Panikkar en la maduresa; retorn a Catalunya... ¿Tindria sentit, això? Potser en tindria per a l'erudit panikkarà (¿quants n'hi ha, en el món?), però temo que tindria poc o cap sentit per al lector comú, fins i tot especialitzat. Una ordenació cronològica suposa posar el lector al servei de l'autor, perquè serveix fonamentalment per veure l'evolució de l'autor. L'autor és el centre. En canvi, una ordenació temàtica suposa posar l'autor al servei del lector. El lector és, ara, al centre. Si el lector vol informar-se sobre mística, podrà adquirir el [volum sobre mística](#). Si vol saber alguna cosa sobre el mite, podrà llegir el [volum sobre el mite](#). L'ordenació temàtica és, per part de l'autor, un acte de generositat. Serveix al lector, en lloc de pretendre ser servit per ell. Crec que honora Panikkar el fet d'haver optat per una ordenació temàtica dels seus escrits. D'altra banda, sostenir que els textos de Panikkar són pluritemàtics i que cadascun podria aparèixer sota rètols diferents suposa entrar de nou en el terreny de les obvietats. A més, les valuoses referències internes que van apareixent al llarg dels textos permeten al lector transitar degudament guiat d'uns volums als altres, cosa que en certa mesura resol el problema que planteja Bielawski.

Més: ¿seria realment possible establir una ordenació cronològica de l'obra de Panikkar? Temo que tècnicament és impossible, perquè Panikkar és un autor que no abandona els seus textos, sinó que els reescriu una i altra vegada, els fon i refon amb insistència, els fa aparèixer i desaparèixer dels seus llibres en una sorprenent promiscuïtat textual. Algun dia caldrà escriure sobre aquesta peculiar relació que té Panikkar amb la seva pròpia obra. Nofereixo un sol exemple que mostra la impossibilitat d'una ordenació cronològica: ¿on s'haurien de col·locar, cronològicament, els textos que integren la secció titulada *La realitat cosmoteàndrica* en el [volum VIII de l'Opera Omnia](#)? Quan llegim aquests textos, ¿som davant el Panikkar de 1974, quan presenta en públic les idees del primer capítol, o davant el Panikkar de 1977 i 1989, que són les dates en què l'autor publica els dos articles que donaran lloc a l'obra? ¿O es tracta del Panikkar de 1993, que és quan reuneix per primer cop tots dos textos en forma de llibre? ¿O és el Panikkar de 1999, quan publica en llibre en castellà? ¿O el Panikkar del 2004, quan revisa a fons aquests textos per a l'edició italiana del llibre? Bielawski sembla ignorar el fet que la major part dels llibres de Panikkar es van construir a partir de textos preexistents, i molt sovint per iniciativa aliena a l'autor. Que aquests llibres, en l'Opera Omnia, es desmembrin o es combinin entre ells de forma nova, no fa sinó respondre al particular *modus operandi* (potser caldria parlar del *modus scribendi* o, millor encara, del *modus publicandi*) de Raimon Panikkar. Aquests canvis no causen cap sorpresa en el lector assidu de Panikkar.

Bielawski lamenta que l'Opera Omnia no informi de la història textual de cada un dels capítols que integren cada volum de l'Opera Omnia. En la nostra edició catalana sí que oferim la història filològica de cada text, és a dir, detallam amb la màxima precisió possible (tret d'en els dos primers volums publicats, on vam ser més sobris en la informació oferta al lector) les nombroses edicions de cada text en diverses llengües. Si el lector consulta la «Procedència dels textos» del volum II, titulat *Religió i religions*, trobarà la història textual de la «Meditació sobre Melquisedec» que Bielawski reclama. Res no li amaguem, al lector. Això demostra, a més, que l'edició catalana no és, com diu Bielawski, una mera «traduzioni fatte dalla matrice italiana». Vaig dir a Raimon Panikkar en una ocasió que jo no m'havia fet editor per publicar fotocòpies traduïdes d'una edició aliena, i recordo perfectament com va aprovar i aplaudir la meua forma d'entendre la tasca d'edició en català de la seva obra. La matriu italiana és important perquè garanteix una unitat de criteris en la selecció i ordenació dels textos que em sembla que té per al lector molts més avantatges de desavantatges, i garanteix a més que totes les edicions incorporin les últimes correccions aprovades per Panikkar. En aquest sentit, que l'edició catalana segueixi l'*editio princeps* italiana és quelcom que crec que mereix una lectura en positiu. Això no significa, però, que l'edició catalana sigui un mer calc de l'edició italiana. En primer lloc, perquè tota traducció pòstuma està mancada de valor ecclòtic. Un exemple: el llibre *The rhythm of being* fou publicat en anglès pocs dies abans de la defunció de Panikkar; en conseqüència, l'edició catalana del llibre es va fer traduïnt de l'anglès (tal com es fa constar a la pàgina dels crèdits) i no de l'edició pòstuma italiana, sense que això sigui obstacle perquè el llibre hagi estat degudament confrontat amb la versió italiana a fi

- [Anna Punsoda](#) (2)
- [Anna Zouari](#) (2)
- [anticlericalisme](#) (1)
- [Antoni Mora](#) (3)
- [Antoni Puigverd](#) (1)
- [Any Maragall](#) (3)
- [Arthur Terry](#) (1)
- [Arturo San Agustín](#) (1)
- [assaig](#) (1)
- [bibliografia](#) (2)
- [biografia](#) (2)
- [Blanes](#) (1)
- [Cant espiritual](#) (1)
- [caputxins](#) (1)
- [Carles Fontserè](#) (1)
- [Carles Miralles](#) (1)
- [Carles Riba](#) (1)
- [Carme Fenoll](#) (1)
- [Catalunya-Espanya](#) (1)
- [catolicisme](#) (2)
- [censura familiar](#) (2)
- [Clara Noble](#) (3)
- [Cohèlet](#) (1)
- [Colòmbia](#) (1)
- [Comte Arnau](#) (1)
- [congressos](#) (2)
- [crítica literària](#) (3)
- [Dimecres de Cendra](#) (2)
- [disseny](#) (1)
- [Dolça Tormo](#) (1)
- [dret canònic](#) (1)
- [ecclòtica](#) (1)
- [edició](#) (9)
- [edició de textos](#) (1)
- [Eduard Rey](#) (1)
- [Eduard Valentí Fiol](#) (1)
- [educació](#) (1)
- [El Comte Arnau](#) (2)
- [El Mal Caçador](#) (2)
- [Enric Aguilà](#) (1)
- [epistolari](#) (2)
- [erotisme](#) (1)
- [espiritualitat](#) (1)
- [estiuieg](#) (1)
- [estètica](#) (1)
- [Eugenio Trias](#) (7)
- [exportació](#) (1)
- [família Maragall](#) (2)
- [festes](#) (1)
- [filosofia](#) (1)
- [fires del llibre](#) (1)
- [Fragmenta](#) (2)
- [Francesco Ardolino](#) (4)
- [Gabriel Ferrater](#) (1)
- [Gabriel Maragall](#) (2)
- [Gian Maria Vian](#) (1)
- [Glòria Casals](#) (5)
- [Guillem Terribas](#) (1)
- [Haidé](#) (2)
- [humor](#) (2)
- [iberisme](#) (1)
- [Ignasi Moreta](#) (1)
- [independentisme](#) (1)
- [intertextualitat](#) (1)
- [Jacint Verdaguer](#) (3)
- [Jaume Aulet](#) (1)
- [Jaume Vallcorba](#) (1)
- [Joan Alcover](#) (2)
- [Joan Ferrer](#) (1)
- [Joan Manuel Serrat](#) (1)
- [Joan Maragall](#) (46)
- [Joan-Lluís Marfany](#) (2)

d'incorporar les correccions d'ordre formal que l'edició italiana realitza davant algunes de les múltiples errades i insuficiències de l'aparat crític de l'obra en la seva edició original anglesa. Si el lector confronta les notes a peu de pàgina de les quatre edicions existents (primera edició anglesa, edició italiana, segona edició anglesa, edició catalana), veurà fins a quin punt és incorrecte parlar de l'edició catalana com a mera reproducció de l'*editio princeps* italiana.

També em sembla important, davant l'edició de les obres completes d'un pensador contemporani, tenir en compte el propòsit d'aquesta edició per poder jutjar exactament allò que aquella edició pretén ser, i no el que potser voldríem que fos. Llegeixi's en aquest sentit el que proposa Bielawski: «L'edizione completa delle opere di Panikkar sarebbe un'impresa immensa. Dovrebbe raccogliere tutti i suoi testi nelle sue diverse versioni linguistiche [...] e tutte le redazioni ed edizioni, per cogliere l'evoluzione di vari scritti in cui si rispecchia lo sviluppo del suo pensiero.» Sí, esclar: és fàcil desitjar una edició exhaustiva, una edició on hi sigui *tot*. Però aquesta és una pretensió senzillament impossible. Si per obres completes Bielawski entén una edició exhaustiva dels textos en totes les seves versions, incloses les traduccions controlades per l'autor, és obvi que el gènere *obres completes* és inaplicable a Panikkar, com ho és a tot autor prolífic que revisa els seus textos i intervé en les seves traduccions.

Si una edició exhaustiva dels textos panikkarians en totes les seves versions resulta impossible, temo que tampoc no seria viable una edició crítica de les seves obres completes, una edició que inclogués un aparat crític que informés de totes les variants amb valor filològic. La realitat és que l'Opera Omnia de Raimon Panikkar no es presenta enlloc com una edició crítica, i no se li pot demanar, per tant, el que li exigiríem a una edició que sí que ho fos. L'absència d'una edició crítica de tota l'obra de Panikkar obliga, a l'erudit interessat a resseguir amb precisió l'evolució del pensament panikkarià, a treballar no únicament amb l'Opera Omnia, sinó també amb les distintes edicions de la seva obra publicades al llarg de la vida de Panikkar (i amb els seus manuscrits, si mai se'n permet l'accés públic). Aquest erudit no pot pretendre que l'Opera Omnia li estalvi la feina.

Ignasi Mbreta i Raimon Panikkar, a Tavertet

Bielawski diu que l'Opera Omnia constituirà una Vulgata Panikkar. No em sembla una mala imatge. Però serà una Vulgata que, pel que fa a la selecció i ordenació de textos, haurà estat autoritzada per l'autor. I que, almenys en el cas de l'edició catalana (l'única de la qual em correspon parlar), s'haurà fet partint d'edicions amb valor filològic, que no són sempre les italianes. A Fragmenta, en començar a treballar en l'edició d'un volum de l'Opera Omnia, el primer que fem és estudiar (amb el coordinador de l'edició, [Jordi Pigem](#) a l'inici i [Xavier Serra Narciso](#) ara) la història filològica de cadascun dels textos, i decidir en funció d'aquest estudi de quina edició traduirem en cada cas, quines edicions proporcionarem al traductor perquè les tingui al davant, com farem la confrontació entre les diverses edicions i l'edició italiana... En conseqüència, l'edició catalana de l'Opera Omnia Raimon Panikkar inclou textos traduïts del castellà, del francès, de l'italià, de l'anglès i de l'alemany, amb altres que ja van ser escrits directament per Panikkar en català (o textos la versió catalana dels quals ja fou revisada per Panikkar). En moltes ocasions proporcionem al traductor dues versions del mateix text (anglesa i italiana, per exemple), donant indicacions precises sobre què fer en cas de discrepància, d'acord amb els hàbits científics de l'ecdotica i de la traductologia contemporànies. Tenir al davant dues versions d'un mateix text permet al traductor traslladar al català el *sentit* de l'obra i no pas girs específics propis d'una llengua determinada que poden forçar de vegades la *forma* de l'obra traduïda, que calcaria la part formal d'una traducció aliena a l'autor sense atendre a la part substancial que l'autor va voler transmetre. Per tot això, crec estar en condicions d'afirmar que l'edició catalana de l'Opera Omnia no constitueix en absolut cap *italianització* de Panikkar.

Tomo a la imatge de la Vulgata. Si estem construint una Vulgata que facilitarà la difusió de l'obra de Panikkar. Però el més important és que estem construint a partir dels testimonis filològics impresos amb rellevància ecdòtica en la fixació del text. Crec que sant Jeroni no tenia a l'abast tant material com nosaltres, i dubto que l'utilitatge filològic del seu temps li permetés treballar amb el rigor amb què treballem avui.

(En castellano, [aquí](#).)

- [Joaquim Bejarano](#) (1)
- [Jordi Castellanos](#) (2)
- [Jordi Pigem](#) (1)
- [Josep Benet](#) (3)
- [Josep M. Soler](#) (1)
- [Josep Palau i Fabre](#) (1)
- [Josep Pijoan](#) (4)
- [Josep Pla](#) (1)
- [Josep Rius-Camps](#) (2)
- [Josep-Maria Terricabras](#) (3)
- [José María lasalle](#) (1)
- [joventut](#) (1)
- [Juan José Tamayo](#) (1)
- [La Setmana Tràgica \(edició\)](#) (2)
- [Les idees religioses de Joan Maragall](#) (1)
- [Liber](#) (1)
- [Llibreria Lerner](#) (1)
- [llengua](#) (1)
- [llibre electrònic](#) (5)
- [Llibreria Geli](#) (1)
- [llibreries](#) (1)
- [Lluís Duch](#) (1)
- [Lluís Quintana](#) (3)
- [Lluís Soler](#) (1)
- [Maciej Bielawski](#) (1)
- [Marco Carroggio](#) (1)
- [Marco Tosatti](#) (1)
- [Marta Pessarrodona](#) (1)
- [mecenes](#) (1)
- [meditacions](#) (4)
- [Miguel Hernández](#) (1)
- [Milena Carrara](#) (1)
- [mort](#) (1)
- [Màrius Torres](#) (1)
- [màrtirs](#) (1)
- [Mèxic](#) (1)
- [mística](#) (4)
- [música](#) (1)
- [Narcís Comadira](#) (4)
- [Narcís Garolera](#) (1)
- [Nietzsche](#) (1)
- [No et facis posar cendra](#) (16)
- [Notes autobiogràfiques](#) (1)
- [obituari](#) (1)
- [Oda a Espanya](#) (1)
- [Opera Omnia](#) (1)
- [Oriol Izquierdo](#) (2)
- [Oriol Ponsati-Murlà](#) (2)
- [papa Francesc](#) (1)
- [papers privats](#) (1)
- [Pasqual Maragall](#) (2)
- [pensador](#) (1)
- [pensament](#) (3)
- [pensament religiós](#) (10)
- [Pere Quart](#) (1)
- [periodisme](#) (1)
- [Perú](#) (1)
- [poesia](#) (13)
- [poesia amorosa](#) (2)
- [poeta](#) (1)
- [polèmiques erudites](#) (7)
- [poètica](#) (3)
- [Raimon](#) (1)
- [Raimon Panikkar](#) (3)
- [Ramon Lull](#) (1)
- [Ramon M. Nogués](#) (1)
- [Ramon Pla i Arxé](#) (4)
- [Ramón Sijé](#) (1)
- [recepció](#) (5)
- [reedicions](#) (2)
- [reivindicacions socials](#) (2)
- [religió](#) (10)

Cap comentari:

Publica un comentari a l'entrada

Escriu el teu comentari...

Comenta com a:

[Pàgina d'inici](#)

[Entrada més antiga](#)

Subscriure's a: [Comentaris del missatge \(Atom\)](#)

- [Rengio](#) (10)
- [Ricard Torrents](#) (2)
- [Roma](#) (1)
- [Rubén Darío](#) (1)
- [rutes](#) (1)
- [Sam Abrams](#) (10)
- [sant Jeroni](#) (1)
- [sensualitat](#) (1)
- [Setmana Tràgica](#) (3)
- [sinceritat](#) (1)
- [teoria periodística](#) (1)
- [Teresa Ferran](#) (1)
- [Vaticà](#) (1)
- [vendre](#) (2)
- [Visions i cants](#) (2)
- [Victor Martínez-Gil](#) (1)
- [vídeos](#) (2)
- [Xavier Melloni](#) (1)
- [Xavier Serra Narciso](#) (1)
- [àmbit domèstic](#) (1)
- [ànima](#) (1)

Follow by Email

Arxiu del bloc

- ▼ [2013](#) (29)
  - ▼ [octubre](#) (4)
    - [Apropòsit de l'Opera Omnia Raimon Panikkar: respo...](#)
    - [¿Per què Panikkar? ¿I qui més hi ha?](#)
    - [De martiris i vanitats](#)
    - [Tres dies a Madrid](#)
  - ▶ [setembre](#) (1)
  - ▶ [juny](#) (1)
  - ▶ [maig](#) (5)
  - ▶ [abril](#) (1)
  - ▶ [març](#) (4)
  - ▶ [febrer](#) (11)
  - ▶ [gener](#) (2)
- ▶ [2012](#) (7)
- ▶ [2011](#) (33)

Subscriu-te a